

DE GEMERTSE KOMAF VAN MARINUS VAN DER LUBBE

Peter van de Wijngaard

Marinus van der Lubbe, wie kent hem niet? Het is de stichter van de zogeheten Rijksdagbrand in Berlijn in het beruchte jaar 1933. Martin Schouten schreef in 1986 een uitgebreide biografie over deze persoon. Ergens in zijn boek noemt hij hem "Rinus van het Bossche Pietje".¹ Met het Bossche Pietje werd in Sprang bij Breda, Petronella van Haandel, de moeder van Marinus van der Lubbe bedoeld, die omstreeks 1914 met haar kinderen vanuit Den Bosch naar Sprang verhuisde. "Pietje" oftewel Petronella van der Lubbe - van Haandel, die de kost verdiende door met lapjes katoen "d'n boer op te gaan", werd in Gemert geboren op 5 november 1870. Zij was een dochter van Johannes van Haandel en Johanna van Veghel. De ouders van Petronella woonden als akker/landbouwers tot begin twintigste eeuw in de Molenstraat en daarna in De Haag en aan het Binders-eind.² Op 22-jarige leeftijd vertrok Petronella uit haar geboorteplaats en zij ging in een dienst werken in Ginniken. Daar werd zij althans op 24 augustus 1893 ingeschreven in het Dienstbodenregister. Op 26 februari 1894 werd zij echter alweer uitgeschreven als zijnde vertrokken naar Loon op Zand. Er moet "Pietje" in die jaren 1893/1894 vanalles zijn overkomen... Wanneer zij tien jaar later in het huwelijk treedt met de van Scheveningen geboortige Franciscus Cornelis van der Lubbe, een koopman in galanterieën, vermeldt de huwelijksakte dat zij sedert 1894 was gehuwd met de koopman Johannes Peute, welk huwelijk in 1903 door echtscheiding werd

ontbonden.³ De eerste echtgenoot van "Pietje" moet veel ouder zijn geweest dan zij. Schouten, de biograaf van Marinus van der Lubbe, noemt Peute althans een gepensioneerd Indisch militair, waarmee Pietje samenwoonde in Kaatsheuvel (Loon op Zand), Raamsdonk, Den Bosch en Breda.

Het Bossche of zo men wil het Gemertse Pietje is een gelukkig gezinsleven niet beschoren en ze is ook niet oude geworden. Na enige jaren scheidt ze ook van haar tweede man van tafel en bed en in 1921, op 50-jarige leeftijd, komt zij te overlijden in Den Bosch. Uit haar beider huwelijken laat zij vier kinderen na. De jongste is de twaalfjarige Rinus van der Lubbe wiens naam in de jaren 1933 en 1934 over de hele wereld bekendheid krijgt.

In 1927 komt Marinus van der Lubbe, dan achttien jaar oud, in zijn eentje naar Leiden, de stad waar hij op 13 januari 1909 werd geboren. Na heel wat omzwervingen door het land laat hij zich hier in het bevolkingsregister inschrijven. Zijn beroep luidt "metselaar" en zijn maten op d'n bouw noemen hem Dempsey naar de wereldkampioen boksen. Hij werd lid van de Communistische Partij Holland, hij was een tijdlang voorzitter van de Leidse afdeling van de Communistische Jeugdbond De Zaaier en uit politierapporten kan men opmaken dat hij zich tot in het begin van de crisistijd nogal roerde bij relletjes en verboden demonstraties. Hij moest daardoor ook wel eens 'overnachten' op het plaatselijke politiebureau. Een rechter moet hij eens hebben toegevoegd: "Duizenden lopen in uw geheiligde staatsorde zonder werk, zonder behoorlijke voeding en in diepe ellende. Wij mijne heren rechters, zullen strijden tegen uw orde. Zo lang, tot uw toga's en witte beffen in het Rijksmuseum zullen zijn bijgezet!!"

Vermeldenswaard is nog dat Rinus van der Lubbe, nog voor zijn twintigste levensjaar bij een ongeluk op d'n bouw een ernstige beschadiging opliep aan beide ogen, waardoor hij arbeidsongeschikt werd. Rinus moest daardoor uitzien naar ander werk en daar hij zich aan Leiden bepaald niet verbonden voelde, ging hij weer aan het zwerven. En voor een kleintje was hij niet vervaard. Te voet ging hij naar Istanboel in Turkije. Het was eigenlijk zijn bedoeling om naar Rusland of China te gaan. Maar hoe het ook zij in 1933 verbleef hij in Berlijn. Op 27 februari 1933 werd hij gearresteerd in het in lichterlaaie staande Rijksdaggebouw. Later werden ook nog Bulgaarse en Duitse communisten aangehouden op verdenking van

medeplichtigheid aan de brandstichting. Marinus van der Lubbe werd door de Nazi's tot de hoofdschuldige verklaard van "de door communisten uitgevoerde brandstichting". De terechtheid van deze beschuldigingen is later ernstig in twijfel getrokken, omdat Marinus van der Lubbe tot aan zijn veroordeling bleef volhouden dat hij de brand alleen en zonder opdracht van anderen had gesticht. Na een geruchtmakend "Prozess" in Leipzig werd hij op 10 januari 1934, kort voor zijn vijfentwintigste verjaardag, door de guillotine om het leven gebracht.

Vijftig jaar na de dood van 'Rinus van Gemertse Pietje' werd in zijn geboorteplaats Leiden een straatnaambord onthuld: Van der Lubbehof.

NOTEN:

- 1 M. Schouten, Rinus van der Lubbe 1909-1934, De Bezige Bij, 1986, blz.20.
- 2 Gemeentearchief Gemert, Bev.registers 1880-1900 II-398, 1900-1920 II-176.
- 3 Het huwelijk met F.C. van der Lubbe werd gesloten te Leiden op 1 juni 1904; Deze Van der Lubbe werd geboren te Schevingen op 30-10-1863 als de zoon van J.M. van der Lubbe en J.M. Zwart.